

УДК 811.111'37'38'06+81-112

ЛІНГВОСИНТЕЗ ЯК МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОГО КРЕАТИВНОГО ДИСКУРСУ: ДІАЛЕКТИЧНИЙ ПІДХІД

Короткова Л. В.

Херсонський державний університет

У межах діалектичного підходу автор досліджує англomовний креативний дискурс, механізмом створення якого, за гіпотезою, є лінгвосинтез. Лінгвосинтез визначається як новаторське синтезування відомих у минулому та сьогоденні принципів і прийомів. В англomовному креативному дискурсі це конвергенція лінгвостилістичних засобів, символу, парадокса, гри та екфрасиса.

Ключові слова: креативний дискурс, лінгвосинтез, конвергенція, потік свідомості, символ.

Короткова Л. В. Лінгвосинтез как механизм создания англоязычного креативного дискурса: диалектический подход. В рамках диалектического подхода автор исследует англоязычный креативный дискурс, механизмом создания которого, согласно гипотезе, является лингвосинтез. Лингвосинтез определяется как новаторское синтезирование известных в прошлом и настоящем принципов и приемов. В англоязычном креативном дискурсе это конвергенция лингвостилистических средств, символа, парадокса, игры и экфрасиса.

Ключевые слова: креативный дискурс, лингвосинтез, конвергенция, поток сознания, символ.

Korotkova L. V. Linguistic synthesis as a mechanism of the creation of the English creative discourse: a dialectical approach. Within the framework of the dialectical approach the author explores English Creative Discourse, the creation mechanism of which, according to the hypothesis, is a linguistic synthesis. In English creative discourse it is the convergence of stylistic means, symbol, paradox, play and ekphrasis.

Key words: creative discourse, linguistic synthesis, convergence, stream of consciousness, symbol.

*Життя – це творчий дослідницький процес
Джордж Келлі*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Людина – це дослідник, учений, який ефективно, творчо взаємодіє зі світом, інтерпретуючи світ, переробляючи інформацію, прогнозуючи події. З огляду на це, життя людини – це дослідження, постійне висування гіпотез про реальність, за допомогою яких вона намагається передбачити й контролювати події. Картина світу гіпотетична, а тому люди формують гіпотези, перевіряють їх, тобто здійснюють ті самі розумові дії, що й учені в ході наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури з проблеми креативності показав, що поняття «креативність» можна розглядати як психічний процес або як творче ставлення до життя [4]. Людство не знає, якою є справжня реальність, і навіть не знає, чи доступна вона людському пізнанню та чи існує взагалі, або є чиеюсь красивою вигадкою. Проте людині хочеться бути хоча б трошки впевненою у своїх стосунках із реальністю. Тому кожна епоха пропонує своє наповнення цього поняття.

Інструментом такого пізнання у XXI столітті є креативний дискурс. Креативність – це експериментальне пізнання дійсності. Сучасний інтерес до креативності зумовлений характерним прагненням наукової думки виявити глибинні основи буття

людини, тому феномен креативності розглядається в контексті ідеї «глобальної креативності» [6]. Креативність – це творчі інтелектуальні здібності, серед яких здатність привносити щось нове в досвід (Ф. Баррон), здатність породжувати оригінальні ідеї в умовах вирішення та постановки нових проблем (М. Валлах), здатність усвідомлювати суперечності, а також формулювати гіпотези щодо відсутніх елементів ситуації (Е. Торренс), здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення (Дж. Гілфорд).

Проблема творчості/креативності стосується не тільки галузі психологічних знань, вона має міждисциплінарний характер. Творча діяльність особистості вивчається з позиції філософії людини, матеріальних і духовних цінностей, когнітології і штучного інтелекту, природознавства, соціальної й поведінкової психології, економіки й підприємництва, соціології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та лінгвістики.

Категорія креативності розглядається з погляду креативної лінгвістики (Т.О. Грідіна). Креативний дискурс досліджується лінгвістами в порівнянні з рутинним (В.І. Карасик); у порівнянні з традицією вивчаються способи утворення креативного імені в США (Ю.В. Сергаєва); граматичні категорії теж простежуються в дзеркалі креативності (О.М. Ремчукова); як механізм креативності трактується мовна гра в комунікативному просторі засобів масової інформації (далі – ЗМІ) та реклами (С.В. Ільєсова, Л.П. Амірі), зокрема ігри з іменами політиків у

сучасному медіа-тексті, ономастичні ігри в дискурсі російських і болгарських ЗМІ (Л.М. Цонєва); творчі евристики дитячого мовлення досліджуються як вербальна креативність (Т. О. Грідіна); семіотика творчості вивчається в порівнянні з лінгвістикою креативності (В. В. Фещенко), виокремлюються сучасні концепції творчості в перекладі (О. В. Ребрій).

Незважаючи на значний внесок вищезазначених дослідників у розробку й дослідження феномена творчості, питання про лінгвістичну природу цього складного явища залишилося відкритим.

Актуальність теми дослідження впливає з її прагматичного значення не тільки для розвитку усіх сфер людського буття, а й для осмислення устрою всієї світобудови, а також спрямованості сучасної лінгвістики на проникнення в глибинні механізми мовної креативності.

Метою статті є визначення лінгвосинтезу як механізму творення англомовного креативного дискурсу. Мета передбачає вирішення таких **завдань**: 1) уточнити поняття «креативність» і «креативний дискурс»; 2) визначити термін «лінгвосинтез»; 3) окреслити комунікативні стратегії креативного дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Емпіричні спостереження стародавніх мислителів виявили одну з істотних характеристик світу – суперечність. *As implied in the axiom of dialectic that everything is inherently contradictory. Contradiction is the root of all movement and vitality; it is only in so far as something has a contradiction within it that it moves, has an urge and activity* [11]. Немає новизни, яка не має елементів, і/або величин, які старі та відомі [8]. Унаслідок цього все потенційно може бути відкритим для фантазії й зазнавати творчої зміни.

Природа креативного акту онтологічно парадоксальна, в ньому поєднуються особистісна унікальність і культурна універсальність, свобода від світу й відповідальність за нього, ідеальне та реальне, дух і знак, континуальність сенсу й дискретність знакових систем, за допомогою яких виражається цей сенс. Ні один, ні інший елемент названих опозицій сам по собі не може зумовити творчий акт, який процесуально амбівалентний [5]. *Creativity is paradoxical. To create, a person must have knowledge but forget the knowledge, must see unexpected connections in things but not have a mental disorder, must work hard but spend time doing nothing as information incubates, must create many ideas yet most of them are useless, must look at the same thing as everyone else, yet see something different, must desire success but embrace failure, must be persistent but not stubborn, and must listen to experts but know how to disregard them* [12].

Основним законом, ядром діалектики, який слугує джерелом будь-якого руху як саморуху, будь-якого розвитку як саморозвитку, є закон єдності й боротьби протилежностей. Закон заперечення заперечення означає продовження та доповнення основного закону діалектики й виражає єдність і боротьбу сталого і змінюваного, стабільного й мобільного, постійного та мінливого. Сутність його полягає в тому, що він виражає траєкторію руху в процесі розвитку: умовно кажучи, ця траєкторія має вигляд

спіралі, яка сама по собі є синтезом прямолінійного просування вперед і колоподібного повернення до начебто старого, але це повернення відбувається вже на новому витку спіралі. Невід'ємною ознакою дії закону заперечення заперечення є спадкоємність між новим і старим: старе в новому не знищується, а переходить в іншу форму свого існування, зберігаючи в собі самому все те, що є в ньому життєздатного. Тобто, як це й сказано фактично Гераклітом, нове є старе, що змінилось [10].

Діалектичне мислення звертається до самої серцевини креативного мислення. Креативність – це складний феномен, який характеризується такими характеристиками: відмова від стереотипного мислення, неповторність, новизна, гнучкість й оригінальність, значимість і унікальність.

За словами Д. Таннена, *“the eternal tension between fixity and novelty that constitutes creativity”* [3]. Творити – це означає вміти об'єднувати і створювати нові конфігурації не тільки з невідомих елементів, а й з відомих, звичайних для людини. Долаючи їхню стереотипну єдність і створюючи хаос, конструюється нова єдність [1]. Цілеспрямовано та навмисно перетворюючи наявне, використовуючи як засіб й аналогію, творець створює щось якісно нове, оригінальне [7].

На думку дослідників, саме поняття «механізми творчості» в певному сенсі є оксюмороном. Так, механізм традиційно розуміється як патерн, що повторюється, як стійка система жорстко зчеплених ланок, тоді як творчість розглядається як вільне подолання стереотипів і автоматизмів, як безперервне генерування новизни [9]. Хоча головним аспектом креативності є новизна, проте в мові й мовленні навряд чи можливо створити що-небудь «нове» без того, щоб у ньому так чи інакше не проглядало та просвічувало «старе».

Наша гіпотеза. Тезис: головним аспектом креативності є новизна. Антитезис: головним аспектом креативності є новий світогляд або нова інтерпретація вже існуючого (старого) погляду. Синтез: креативність – це вільне, новаторське комбінування відомих у минулому та сьогоденні принципів та прийомів.

Реальна наявність синтезу, за Гумбольдтом, повинна виявлятися в мові мовби нематеріальним чином; ми повинні зрозуміти, що акт синтезу, немов блискавка, перш ніж ми це помітимо, уже встигає опромінити мову й, подібно жару з якихось невідомих галузей, сплавляє один із елементами, що підлягають з'єднанню [2, с. 197–198]. Процесуальна, «невидима» природа синтетичного акту в Гумбольдта, отже, виявляється внутрішнім стимулом, енергією самопородження фундаментальних властивостей мови. Лінгвосинтез у креативному дискурсі – це синтезування відомих у минулому та сьогоденні принципів та прийомів: конвергенції лінгвостилістичних засобів, символів, парадокса, гри й екфрасиса.

У ході дослідження нами було доведено, що креативний дискурс є складним формуванням. Релевантними особливостями англомовного креативного дискурсу, на нашу думку, варто вважати лудичність, синтетичність, символічність, парадоксальність,

екфрастичність, які можуть бути виявлені шляхом застосування діалектичного, діахронічного, лінгво-поетологічного, комунікативного, лінгвокультуро-логічного підходів до мовних і мовленнєвих явищ і закономірностей їхнього функціонування в англomовному креативному дискурсі та використання відповідної комплексної методології й методики аналізу.

Для підтвердження нашої гіпотези звернемося до оповідання Вірджинії Вулф "In the Orchard" («У фруктовому саду»), 1923. Оповідання складається з трьох частин (про це сигналізує додатковий пробіл між ними), які починаються майже однаково: перша: *Miranda slept in the orchard, lying in a long chair beneath the apple tree*); друга: *Miranda slept in the orchard – or perhaps she was not asleep*); третя: *Miranda slept in the orchard, or was she asleep or was she not asleep?* – і закінчуються: *Miranda stood upright and cried 'Oh I shall be late for tea!'*; *Miranda jumped up and cried 'Oh I shall be late for tea!'* ('*Oh, I shall be late for tea!*') *cried Miranda*) [ІТО]. Отже, створюються рами для трьох картин, виконаних у техніці кубізму (одна сцена розглядається з різних точок зору) та імпресіонізму (швидкоплинне втілення звуків, світла, кольору, вітру).

Розглянемо екфрастичний опис цих картин. Події, що розгортаються навколо Міранди, яка заснула під яблуною читаючи книгу, подібні в кожній частині, проте змінюються лейтмотиви, образи й перспективи. Яблуко – символ досконалості (через свою округлу форму), краси, божественного дару. У біблійній традиції яблуко вважається атрибутом раю до гріхопадіння, тому виступає як символ радості.

Розглянемо окремо кожну частину оповідання. У першій домінують зорові (кольори *blue, green, rosy, orange, purple*) та акустичні ефекти: крики дітей і п'яниці, звучання церковного органу, скрипіння флюгера:

Suddenly there was a shrill clamour as if they were gongs of cracked brass beaten violently, irregularly, and brutally. It was only the school-children saying the multiplication table in unison; Next there was a solitary cry – sad, human, brutal. Old Parsley was, indeed, blind drunk; Then the very topmost leaves of the apple-tree, flat like little fish against the blue, thirty feet above the earth, chimed with a pensive and lugubrious note. It was the organ in the church playing one of Hymns Ancient and Modern; Then above the apple-tree and the pear-tree two hundred feet above Miranda lying asleep in the orchard bells thudded, intermittent, sullen, didactic, for six poor women of the parish were being churched and the Rector was returning thanks to heaven; And above that with a sharp squeak the golden feather of the church tower turned from south to east [ІТО, р. 70].

Повторення *Four feet in the air above her head the apples hung; But this clamour passed four feet above Miranda's head; Then above the apple-tree and the pear-tree two hundred feet above; Above everything else it droned, above the woods, the meadows, the hills, miles above Miranda lying in the orchard asleep* указують, що всі не дуже приємні звуки лунають над Мірандою, тобто на вертикальній осі простору саду.

Повітря має загальний символізм із диханням і вітром; духовне життя, свобода, чистота [13]. Повітря стає доступним органам чуттів завдяки своєму рухові, описується у вигляді дихання, подиху, вітру, що володіють безліччю символічних значень. Вітер змінився (*The wind changed*), і розгорнута метафора *It swept on, eyeless, brainless, meeting nothing that could stand against it, until, wheeling the other way* сигналізує про закінчення першої частини оповідання.

У другій частині досліджується свідомість Міранди, яка знаходиться в стані між сном і дійсністю (*Miranda slept in the orchard – or perhaps she was not asleep, for her lips moved slightly, as if she were saying 'Ce pays est vraiment un des coins du monde ... ou le rire des filles ... eclate ... eclate ... eclate'*). Створюється парадоксальна гра: спить або не спить, підіймається угору (*enormous earth which rises, she thought, to carry me on its back as if I were a leaf, or a queen*), знаходиться на прямовисній скелі (*I might be lying on the top of a cliff*), на морі (*as if she were floating on the sea*). Отже, тут перспектива представлена з точки зору Міранди, яка сприймає всі ці елементи як пов'язані. Однак у міркування Міранди про навколишній світ вкраплені й події з попередньої частини оповідання: діти, які вивчають таблицю множення, крик п'яного чоловіка, гімни, стародавній і сучасний.

«Потік свідомості» як техніка письма складає алогічний внутрішній монолог, що відтворює хаос думок і переживань, найдрібніші рухи свідомості. Це – вільний асоціативний потік думок у тій послідовності, в якій вони виникають, перебивають одна одну й тісняться алогічними накопиченнями. Лінгвальними сигналами є парантези (*here the children said the multiplication table*); *as the teacher scolded the children and rapped Jimmy over the knuckles till they bled; and then, when the shout of the drunken man sounded overhead*. Ключовими є метафори *and then she smiled and let her body sink all its weight in to the enormous earth which rises, she thought, to carry me on its back; she had heard life itself crying out from a rough tongue in a scarlet mouth, from the wind, from the bells, from the curved green leaves of the cabbages*; образні порівняння *as if I were a leaf, or a queen; as if she were floating on the sea*; гіпербола *she drew breath with an extraordinary ecstasy*.

Походження імені Міранда італійське, воно означає «дивовижна». Міранда є центром усього світу відчуттів і почуттів у цій частині оповідання: *and it seemed to her that everything had already begun moving, crying, riding, flying around her, across her, towards her in a pattern*.

У третій частині твору перспектива змінюється знову: досліджується простір саду, який оточений стінами (*the whole was compacted by the orchard walls*). Оповідач концентрує свою увагу на русі істот, які в ньому мешкають (трясогузки, дрозда, горобця, корів): *A wagtail flew diagonally from one corner to another. Cautiously hopping, a thrush advanced towards a fallen apple; from the other wall a sparrow fluttered just above the grass, one bunch of apples was tossed so high that it blotted out two cows in the meadow*.

Значення птаха як символу визначається наявністю крил і здатністю до польоту; зв'язком із повітряним середовищем; свободою, легкістю і швидкістю пересування; здатністю до співу та «мовного» спілкування [17]. Дрозд, зокрема, є символом нових сприятливих можливостей, радості, щастя [15].

Прислівник *diagonally*, словосполучення *from one corner to another, from the other wall* указують на геометричне дослідження простору яблунового саду, тобто акцентується взаємозв'язок між землею та повітрям, яке знов змінює свій напрям. Імплицитний оповідач, який спостерігає за тим, що відбувається, змальовує картину, основним прийомом якої є гіпотипосис (від давньогрецького *ποτύπωσις*) – опис простору, його структури й/або організації в літературному тексті [14].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Креативність – це створення нового з того, що вже є; відмова від стереотипного мислення; це гнучкість й оригінальність; схильність до аналізу та синтезу. Механізмом створення креативного дискурсу є лінгвосинтез. Лінгвосинтез визначається як новаторське синтезування відомих у минулому й сьогоденні принципів та прийомів. Лінгвосинтез в англомовному креативному дискурсі – це конвергенція лінгвостилістичних засобів (метафор, порівнянь, епітетів, потоку свідомості), символів (кольору, птахів, рослин, тварин, комах), парадокса, гри (зміна точок зору) та екфрасиси (вербальний опис створеного живопису). Перспективним убачається дослідити музичний та архітектурний екфрасиси в англомовному креативному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганаба С. А. Феномен творчества: путь от хаоса к гармонии / С. А. Ганаба [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://sociosphera.com/publication/journal/2013/3085/fenomen_tvorchestva_put_ot_haosa_k_garmonii/.
2. Гумбольдт фон В. // Избр. труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт. – М., 1984. – 400 с.
3. Демьянков В. З. Творческое и рутинное употребление эпитетов красоты: Атриктивы / В. З. Демьянков // Творчество вне традиционных классификаций гуманитарных наук : материалы конференции / РАН. Ин-т языкознания; под ред. Ю. С. Степанова, В. В. Фещенко. – М. – Калуга : ИП Кошелев А.Б. (Изд-во «Эйдос»), 2008. – С. 219–235. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.infolex.ru/TVORCH.HTM>.
4. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mreadz.com/read278643/p5>.
5. Кыштымова И. М. Креативность и нравственность: о детерминатах творческого процесса / И.М. Кыштымова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2012. – Выпуск № 5. – С. 3–9.
6. Макарушина Е. Н. Феномен креативности и творчества в современной системе высшего образования / Е.Н. Макарушина // Фундаментальные исследования [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=29190>.
7. Марков С. Л. Творчество: Видение, смыслы и механизмы : [монография] / С.Л. Марков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geniusrevive.com/ru/>.
8. Маслоу А. Мотивация и личность Креативность / А. Маслоу [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mgt-edu.ru/12-79.php>.
9. Механизмы творчества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geniusrevive.com/ru/html>.
10. Філософія. Лекція 9 : Діалектика як вчення про розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sophia.nau.edu.ua/2010-07-29-11-48-45/2010-07-29-11-51-27/197--9>.
11. Hegel, Science of Logic. – Mode of access : <http://gabylikesganja.tumblr.com/post/116997935552/everything-is-inherently-contradictory>.
12. Michalko M. Twelve Things You Were Not Taught in School About Creative Thinking / M. Michalko – Mode of access : <http://marccortez.com/2012/02/10/creativity-is-paradoxical-quote/>.

СЛОВНИКИ Й ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

13. Воздух // Символариум [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.symbolarium.ru/index.php/>.
14. Гипотипосис / Универсальная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unienc.ru/w/ru/771205-gipotiposis.html>.
15. Дрозд // Словарь символов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://silksat.ru/slovar-simvolov>.
16. Миранда // Женские имена [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://imenator.ru/jenskie/imena/miranda>.
17. Птицы // Краткая энциклопедия символов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.symbolarium.ru/index.php/>.
18. Яблоко // Энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sigils.ru/symbols/yabloko.html>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

ITO = Woolf V. In the Orchard // Broom An International Magazine Of The Arts / Editor, Harold A. Loeb. Associate Editors, Slater Brown, Malcolm Cowley, Matthew Josephson. – September, 1923. – Published Monthly – Vol. 5, No. 2. – 70 – 72 pp.